

פרשיית השבוע

הגזין להגות והסברה יהודית

מקץ -
חנוכה

תשפ"ג
גיליון מס'

618

על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

ילדים של בית

חג החנוכה מלמד מהו כוחה של החמימות
הביתית העוטפת – נר איש וביתו בדווקא –
שתגן על ילדינו בדור הנוצץ והצנע

1.

כשהחורף מגיע לצפת כל הסמטאות, כך דומה בעיניי, לובשות חג. בשבוע שעבר פסעתי בסמטאות בשעת ערב אחרי ה'כולל' בדרך לביתי, הצניעה הייתה מורגשת הייטב באוויר, והרצפות הזדככו, כך חשתי, מטללי המטר שניתכו עליהן דקות אחדות טרם לכן. אפילו ערפל קל טשטש לעיתים את הראייה לאחר שעננים ירדו מטה.

הסמטאות היו כמעט שוממות. למעט מספר יהודים שפגשתי ליד הקלוזי העתיק של חסידי צאנז במורד רחוב תרפ"ט, כמו ר' יחיאל ידידי, לא ראיתי יהודים הרבה. ולא בכדי. זו לא השעה האידיאלית לשהות בחוץ. אבל זו השעה המופלאה ביותר שצפת יכולה להרשות לעצמה.

כי צפת של חורף היא למעשה התגשמות הרעיון של 'נר איש וביתו'. בשעה זו הכל מתכנסים בביתם, והחוץ מפנה את מקומו לטובת הפנים. לטובת ביתיות חמימה.

צפת של חורף היא למעשה הביטוי לאופייה וטבעה של העיר כל הימים. כי בימים סגריריים אלו מתגלה צפת במלוא יפעתה כעיר שהביתיות החמימה היא המאפיין הבולט שלה. עיר של 'נר איש וביתו'. לא החוץ הסואן רועש ומטשטש.

2.

לא מזמן פגש אותי בן-משפחה ברחובותיה של שכונת 'חזון דוד' בעיר מודיעין-עילית. הוא פנה אליי ותהה בכנות: "תגיד, אתה הרי חיברת את הספר 'דרכו' שמעלה סוגיות חינוכיות אנושיות רגישות. אבל עם יד על הלב: אולי 'הסנדלר הולך יחף' - איך ניתן לחנך ילדים בעיר 'מעורבת'? זה הרי לא קל..".

השבת לוי שאיפכא מסתברא. בעיר חרדית במאת האחוזים, החינוך של ילדינו מתחלק בין שלושה מרחבים: המרחב הבית-ספרי, המרחב של החוץ והמרחב הביתי. המרחב שבחוץ הוא חלק מהמקומות הטבעיים של הילד. כי הכל חרדי. האווירה חרדית לגמרי-לגמרי. אתה מרגיש בטוח מספיק לשלוח את הילד החוצה לשעות מכוונות ביום (בפרט אם אתה רוצה לנום את שינת-הצהריים..).

אולם בעיר כמו שלנו, בה לעיתים אפשר למצוא שרידים לצפת של פעם, הלא-חרדית, אתה שומר על ילדיך בשבע עיניים. והמרחב המשמעותי ביותר של הילד הוא זה הביתי, המוגן והחס. ילד לא מסתובב סתם ברחוב בלי עין פקוחה של ההורים (או לפחות קשר-עין). גם אם הגינה צמודה לבית, הוא לא יישלח אליה בגפו כי אתה לא בטוח שהוא יפגוש את מי שהיית רוצה שיפגוש.

כאן, מטבע הדברים, יש לך הרבה יותר פניות ויישוב-הדעת כדי לתת לילד יחס הולם והתעניינות אישית כנה רחבה כשהוא חוזר מהחיידר למשל ולהיות איתו לגמרי אחרי יום במסגרת הלימודית. כשהמרחב הביתי הוא הדומיננטי, הילד מקבל הרבה יותר. זו המציאות.

3.

או למעשה דווקא בעיר "מעורבת" החינוך ההורי מקבל את המקום הראשון (אולי השני), וזה החשוב ביותר בשביל שיגדל ילד אוהב ואהוב, ילד שמלא באהבת תורה, אהבת ה' ואהבת ישראל, ילד עם חיבור פנימי לתורה ולמצוות.

בדור שבו ה'חוץ' שטוף צבע מטשטש ומגרה, ה"נר איש וביתו" - החמימות הביתית העוטפת היא ה'תיבת נח' השומרת על ילדינו מכל משמר. היא הדרך לעצב ילדים מחונכים באמת, ילדים הגדלים על ברכי חינוך פנימי עמוק לאהבת הקב"ה, תורה וישראל. חינוך שמחבר את הילד ישירות עם כימיה עמוקה למצוות ולתורה הקדושה, כך שגם בימי 'בין-הזמנים' או בזמנים שלא נהיה לידו - הלב שלו יוליך אותו לבית-המדרש.

"נר איש וביתו", צו השעה לדור עיקש ופתלתול.

צילום: הקורן למורשת הכותל

הפנקסו של החנך

דילחות הינוכיות אקטואליות

חג של משפחתיות

המאבק בין ישראל ליוון היא על הזירה הארצית, היומיומית. האם להאיר רק את המקדש או גם את הבית הפרטי שלנו. מה זהות של הבית שלנו

הרב אברהם משה רוט

"בכל שנה אשתי 'מכריחה' אותי לצאת איתה ועם הילדים למפגשים משפחתיים שונים ומשונים, פנה אליי מאן-דהו. "אגיד לך את האמת, זה קשה לי מאד. אין לי כוח למפגשים מעיקים עם כל הגיסים והאחיזים... אין לי סבלנות להשיב שוב ושוב ל"מה אתה עושה היום?" או (יותר גרוע) "מה לומדים אצלכם?"... אני לא מסוגל להשתתף בחידוני טריוויה בסגנון של "מי היתה המורה של דודה ברוריה בכתה ג'?"... אינני רוצה להישמע צדיק גדול - אבל אני חושב שזה ממש חילול הקודש, לקחת את הימים הגדולים הללו של חנוכה ולערוך בהם מפגשי חולין משפחתיים, לשחק בהם משחקים בלי-רמה, אני חושב שזאת המצאה ריקנית של הדור האחרון..."

תנוח דעתך, לא נכשלתם ב"חדש אסור מן התורה", הסגנון הזה של ימי החנוכה מתקיים אצל בני ישראל כבר דורות רבים. בפוסקים מבואר שהיו ישראל נוהגים להרבות בסעודות בימי החנוכה. סעודות הללו לא היו בסגנון של סעודת הודאה לה', בשירות ותשבחות, אלו הן סעודות מצוה, אלא היו סעודות-מריעות, מפגשי ידידות, סעודות רשות.

ראו למשל את לשון המרדכי שהביא חוות יאיר: "נשאל למהר"ם היאך אוכלים בסעודות נשואין בת ת"ח לע"ה והשיב לכן נהגו לומר שירות ותשבחות להקב"ה להללו על החסד שעשה עם אדם וחוה לאפוקי שמחת מריעות או סעודות חנוכה שאוכלים אלו עם אלו".

יש עניין פלאי אף יותר, והוא עניין המשחקים

בחנוכה. כולנו מכירים את ה"דריידעל" - הסביבון, אשר הוא בעיקרו "קוביית משחק". הצדיקים תלו סודות ורמזים גבוהים בו ובאותיותיו בסוד גשנ"ה, אבל עיקרו - משחק של שעשוע עם הילדים, אשר אותיות מרמזות על רמת הזכיייה של

תלמודא

חושג תלמודי אחד

החותר להדליק נר חנוכה בשמן שביעית?! (ב')

בידוע שהרידב"ז נקט מפורשות שאסור להשתמש בשמן של שביעית לנר חנוכה וזאת משום דאסור להשתמש לאורה ובכך מפסיד השמן שיכול - ומיועד - לשימוש באורה.

ויחודד לאור מה שהסברנו בשעתו שהגדר בשביעית שונה משאר מקומות שאסרו בהנאה וכדומה. דבשביעית לא הקפידה תורה רק על איסור ההנאה אלא שחקקה לנו שכל מעשה שהינו פחות מהדרגה הגבוהה ביותר של 'לאכלה' - כבר נחשב 'להפסד', הגם שבעינינו הוא שימוש ראוי ומקובל. אבל כל שלא משמש לשימוש המקסימלי והטוב ביותר, חשיב פגימה בקדושת הפירות שביעית. וצ"ל שגם הכא הגם שיש תועלת רבתי בעצם השימוש למצווה, אולם מ"מ עדיין חשיב 'להפסד'. ויל"ד בזה עוד.

והראוני במהר"ש ענגיל סימן ד' ויש לתמוה ואולי היה מקום ליישב דסו"ס אין אנו דנים על שעת האורה בפועל אלא מעשה ההדלקה ובהיות ומעשה הדלקה איננו רק למחצית השעה וההדלקה הלא היא נמשכת עד כיבוי הנר (וכדוגמת תמיהת הנימו"י הנודעת גבי אישו משום חציו במסכת ב"ק כב, א), ומעתה א"א להגדיר את מעשה ההדלקה כמעשה הפסד, דסו"ס המעשה הוא מעשה מעורב ויש בו גם היתר גמור. (וכמובן שבטיפים הראשונים המתכלים יש מעשה הפסד, כי אין כאן היתר הנאה, אבל המעשה בכללותו לא יכול להיות מוגדר כמעשה הפסד).

אלא שהדברים הללו יפים לפלפול אך אין בהם ממש שכן למעשה בשביעית תמיד אולי' בתר עיקר השימוש בעצם, ועיקר השימוש של האדם כעת הוא לנ"ח שהרי לא היה מדליק סתם, וא"כ לא אכפ"ל האם בפועל יכול ליהנות מכך גם הנאת האור. וכבר מציינו כזאת שכתב מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל בשו"ת מנחת שלמה סימן נ"א גבי שיעיקר ההדלקה לכבוד ביהכ"נ אזי אסור אולם בנר שבת עיקר שימוש למאור ומותר.

אולם את עצם הסברה הזו לחלק בין נרות שבת לחנוכה יש להבין, שכן גם לגבי נרות שבת אכתי בזמננו לא באמת מודלקים הם לשם אורה ושלוש-בית (שהרי יש פלורונסטרים) ומדוע שלא יהא הדבר אסור כי בסופו של דבר אין כאן שימוש אמתי והרי זה בגדר 'להפסד'.

(ואם שכבר כתבו האגרו"מ ועוד שכיוון שאם ייכבה החשמל הנרות יועילו אזי ניתן לברך עליהם, אך מ"מ עדיין אי אפשר להגדרין כנרות לאורה כי אין בהם כל שימוש כזה בפועל).

המסובב: נ'ישט=כלום, ג'אנץ=הכל, ה'אלב=חצי, ש'טעל=הוסף לקופה.

והנה, כבר דורות רבים נהגו ישראל לשחק בו. "מנהג אבותינו תורה הוא, אשר המנהג בימי חנוכה... משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ועליו בד' קצותיו חקוקין האותיות ג'ש'נ'ה' והעץ הזה מתגלגל על נקודת קוטב מרכזו האמצעי... והנה המנהג הזה היה מקודם נהוג בישראל דוקא בחתיכת עץ... (לשון בני יששכר מאמרי כסליו מב, כה), ואף אדונינו חתם סופר היה על שולחנו סביבון עשוי כסף והיה מסובב בו פעם א' או שתיים, כמו שכתב בסידור חת"ס.

אמנם, כל זה עדיין איננו שווה לבאר, מדוע זה ראו דוקא בימי חנוכה הקדושים לבלות הזמן במשחקי שעשוע ובסעודות רשות. הן אמנם שיש בזה צורך נפשי או רוחני, אך מדוע לא ייחדו זמן אחר.

כבר ביארנו, שהמאבק בין ישראל ליוון היא על הזירה הארצית, היומיומית. האם להאיר רק את המקדש או גם את הבית הפרטי שלנו. במאמר זה נמשיך ונבין ש"בית" אינו רק הגדרה של מבנה פיזי אלא גם של משפחתו של האדם. בחנוכה אנו מבקשים להאיר את היחסים המשפחתיים שלנו באור של קדושה. אין זה סתם עניין אנושי גרידא אלא עניין יהודי אמוני.

היחסים בין בני המשפחה, "מבשרך אל תתעלם", הוא אבן יסוד בעולם היהודי. ידועים דברי רעק"א למחותנו על כך ש"מי שמחותן כאן - נשאר מחותן למעלה"... והזהירות הגדולה אצל שושלת בריסק ביחס לבני משפחה, אף הרחוקים בהשקפתם.

הדלקת נר חנוכה שימשה איפוא כ"הצהרת נאמנות" לה' כלפי כל העם: בבית זה ממשיכים בעבודת המקדש, מדליקים את המנורה הטהורה, נאחזים בדרכי התורה הקדושה. היו בתים שהיו דולקים בפתחם נרות, והיו בתים שבדווקא לא היו דולקים בפתחם נרות. יתכן אף שהשאירו בפתחם את הכתב של "אין לנו חלק" רח"ל. זאת הסיבה שעל האדם לחשוש שמא יהיה מי שישבור שהוא משתייך "לצד השני", לאותם שבדווקא לא מדליקים נרות חנוכה. זו היתה מלחמה על הצורה החיצונית של בתי בני ישראל - האם הם נענים לקריאת "מי לה' - אלי" ומצטרפים ליראי ה' או שהם מבקשים להיראות ככל בתי הנכרים.

אמור מעתה: מדוע די בנר אחד לכל משפחה - כי ההגדרה של הבית כבית יהודי תלויה במצב כלל-משפחתי. לכל אחד מבני הבית יש אמנם גם השפעה אישית להשפיע על הבית מאורו הייחודי (ולכן המהדרין מדליקים לכל אחד מבני הבית) אבל עיקר ההגדרה היא הגדרה משפחתית. איזו משפחה אנחנו, איזה בית יש לנו.

החשיבות של המשפחה היהודית התבטאה ביתר שאת בתקופת שלטון היוונים. כאשר בטלו מוסדות שלטון התורה, בתי דין ובתי הוראה, כהונה וסנהדרין, ישיבות ובתי מדרשות - נשארה האמונה היהודית תלויה אך ורק במצב המשפחתי.

מתוך קובץ "איירו". את המאמר המלא, ועוד מאמרים על עבודת ימי החנוכה, אפשר לקבל אצל המחבר בכתובת a0527652027@gmail.com

אנשי העשה

סיפור יהודי לשלחן שבת

שמענו מאברך חשוב מנכבדי העיר בית שמש, אשר בערב חנוכה התעורר לכו לקיים את 'הרגיל בנר' באופן נעלה ונפלא, וקיבל על עצמו לקיים 'מצות רקידה' בכל לילה ולילה אחר הדלקת הנרות עם כל בניו.

והנה במוצאי שבת חנוכה חזר האיש לביתו באיחור רב (אחר שנסע לשהות בצל רבו לקראת שבת - בעיר אחרת) ומשנפנה להדליק נרות חנוכה מצא שבניו הקטנים כבר נמים את שנת הליל.. על כן אחר ההדלקה פנה בעצמו לכל אחד ואחד מהם כשהוא במיטתו, אחז בידיו ורקד עמו - אף שהגוף ישן אך הנשמה מרגשת ברקידה דקדושה - ולחרדתו מצא אחד מבניו כשהוא 'מפרכס' ונתון בסכנת חיים.

מיד החיש את אנשי ההצלה שהובילו אותו במהרה לבית החולים והצילו את חייו כפשוטו (העידו הרופאים שאילו היה נשאר במצב כזה עוד כעשר דקות - כבר לא היה את מי להציל), ונתקיים בו 'הרגיל בנר' - הווין ליה בנים' - שנשאר בנו בחיים.. (המשך בעמוד הבא)

נרותיו של החייט מקראקא

גיצים משלהבתו היוקדת של גדול המשפיעים בדורו הגה"צ רבי אלימלך נידומן שליט"א

הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל בעל ה'אחיעזר', איקלע שנה אחת בימי חנוכה לעיר קראקא. בהיותו שם נקרע מעילו העליון, והלך אל בית החייט כדי שיתקן לו את הקרע, אך בכניסתו אל ביתו התנצל לפניו החייט שהוא עומד כעת לקראת הדלקת נרות חנוכה ולא יוכל לעסוק במלאכה ולתקן את הבגד.

הסכים הגר"ע לחכות בביתו עד אשר יסיים את הדלקת המנורה בחשבו 'כמה זמן ישהה חייט זה בהדלקת נרותיו', והיה מפליא מה שראו עיניו באותה שעה איך שחייט פשוט ביותר פשט את בגדי החול והמלאכה ולבש את מלבושי שבת, הדליק את הנרות בחביבות ובהתלהבות, ושהה אצלם במשך כחצי שעה כשהוא מזמר בהשתפכות הנפש ובתמימות זמירות שירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים, ורק לאחר מכן החליף את בגדי השבת לבגדי החול ופנה אליו לתקן את בגדו.

וכשסיים הגר"ע לספר עובדא זו היה אומר 'באותה שעה הבנתי מדוע זכו בני קראקא (שהיתה עיר ואם בישראל בכל הדורות) שיצאו מהם גדולי תורה ויראה... והן הן הדברים הנזכרים, שעיקר הדלקת הנרות צריך שיהיה דרך חיבוב מצוה והערה מפורסמת.

ואען ואומר לשבר את האוון, דהנה בטכנולוגיה של היום מייצרים כל מיני דברים שונים, ולא מן הנמנע שבעגלא ובזמן קריב יתחכמו ויעשו יצירה נפלאה שתהא דומה בצורתה ובמתכונתה ובטעמה כדוגמת פרי אמיתי, ואף יהא ראוי לאכילה ולבישול, אולם עם כל זה - לא יוכל פרי זה להצמיח עוד פירות כיוצא בו, והנמשל, מי שאין מעורר בעצמו התעוררות בפנימיות לבו, הרי הוא דומה ממש ל'פרי' זה, שאף שמבחוץ נראה הוא לגמרי כפרי אמיתי, אך אינו מצמיח בנים תלמידי חכמים, מאחר שאין בו תוכן בפנימיותו, ודי בזה למבין.

ה'חוות יאיר' כתב שעיקר המצווה שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה "לראות אותם ולשמוח בהם". וכבר הלין רבי ישראל איסר מוואלאז'ין אודות האנשים שמדליקים נרות חנוכה ורצים בחטף להספיק מעריב, שהריהו כמקביל פני אורח חשוב ונתן לו שלום, ומיד נפנה לדרכו. "ובצד אחר הנס חנוכה יותר גדול מנס יציאת מצרים, והדין נתן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין ליבו לשמוח על פטרונו העומד לנו בעת צרותנו, ופחות כל זמן שהנרות דולקות".

מהי העבודה הרוחנית

האישית שלי בימי החנוכה?

כמידי שנה - גם השנה ניתן לקבל

למייל ללא תמורה את הקובץ

המופלא והמבוקש "שירת משה" -

חנוכה, המאיר באור יקרות את

העבודה המעשית וההארה הרוחנית המיוחדת

של כל יום מימי חג החנוכה עם תפילות

מיוחדות לכל יום.

לקבלת הקובץ: a0504116867@gmail.com

מהדורה חדשה!

לתשומת-ליבכם!

מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את

הגיליון למייל ללא תמורה בשליחת דוא"ל

לכתובת: abyisrael@gmail.com

הנרות של החיים

(המשך מעמוד קודם)

אמרו צדיקי קמאי, דמה שאמרו 'הרגיל בנר הווין ליה בנים תלמידי חכמים' קאי נמי על הבנים שסרו מן הדרך הישרה חלילה, שבכח הדלקת הנרות יתעורר בלבם הניצוץ דקדושה ויחזרו לילך על דרך המלך, ולזה גם נצרך שידליק דרך חיבוב מצוה והערה מפורסמת, ובוזה יבעיר כס אש הקדושה (אף אם אינם עומדים בסמוך לו).

סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שפעם התהלך וקיננו הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע עם משמשו בשוק, וניגשה אליהם אשה קשת רוח, ותשאל האשה אותם מי הוא הרבי כי לברכת הרבי אני צריכה (אחר שלא הכירה אותם). כמוכן שהמשמש הצביע ברמיזה אל עבר הרבי, אך לפליאתו הצביע הרבי על המשמש שהוא הרבי, כך נשנה הדבר שוב ושוב שהרבי מצביע על המשמש והמשמש מצביע ומרמז בדרך כבוד על הרבי, עד שפרצה האישה בבכי ובדמעות שלישי אמרה: "אנא מכם, בצרה גדולה אנכי ואל תהתלו בי".

נענה ה'יסוד העבודה' הגידי נא מה בפיך, ותען האשה ותאמר: "בת יש לי אשר לפני זמן מה התדרדר מצבה הרוחני, והנה זה עתה ברחח מהבית, והלכה לרעות במקומות זרים רחמנא ליצלן, וכל ההשתדלויות להחזירה למוטב העלו חרס, וגדול צערי מנשוא".

הקשיב ה'יסוד העבודה' לדבריה היוצאים מן הלב, ושאלה: "האם יש לכם באיזה מקום בגדים שלבשה הבת בעבר?".

ענתה האשה: "הן".

אמר לה הרבי: "קחו את הבגדים ועשו מהם 'פתילות' ובהם תדליקו נרות שבת, ותראו פלאות".

להדליק את נר האמונה בבית:

מלאים טרדות ודאגות?

הספר הזה יחזיר לכם ב"ה את הרוגע והשלווה לחיים

על הניסים ועל הנפלאות:

בדור רווי ניסיונות וקשיים, טרדות ודאגות, הספר החדש

"בוודאי גם שם"

מסך אמונה מעצים עם 70 סיפורי השגחה אישיים ומפתיעים מציקלוננו של סופר הנשמה הנודע

הרב אברהם ישראל פרידמן

הוא פשוט ספר חובה בכל בית

כדי לחיות חיים שלווים ורגועים יותר.

רב
מכר!

לפרטים על נקודות-המכירה ברחבי הארץ ולרכישה - המו"ל: מכון "בלבבי":

פלא': 0504116867 דוא"ל: abyisrael@gmail.com

לא ניתן להשיג בחנויות הספרים כלל

עדיין ניתן לרכוש את הסדרה החינוכית המבוקשת 'דרכו' וכן את הספר 'פרשת דרכים' בליווי אירוסים, בהוצאת המכון

מיד בבואה לביתה עשתה כדברי הרבי, ולשבת הבאה הדליקו בהם את הנר - וראה זה פלא, באמצע סעודת ליל שבת פרצה הבת אל תוך הבית, בבכיות עצומות מאין-הפוגות, ואמרה שנכנסה בה רוח שטות לחטוא, אבל כעת הינה מתחרטת מאד על כל אשר עשתה, ונפלו זו על זו באהבה גדולה ומאז חזרה למוטב.

הרי שבכח קדושת הנרות אפשר להחזיר נשמות טועות ותועות אל שורשן.

סיים ה'בית אברהם' ואמר שעל כן מברכים אנו 'להדליק נר של שבת' וכן בחנוכה 'להדליק נר חנוכה', דהיינו שכל מי שתוהה בדרכו יכול לחזור אל מקור הקדושה להדליק את תוכו ופנימיותו על ידי נרות דמצווה.